

Mondat-vésők

I.

Tábor Bélától tanultam, hogy soha ne tekintsünk el attól a helyzettől, amelyben éppen vagyunk. Vagyis a mától. A jelentől. A jelen pillanatban összefutó múlttól-jövőtől.

Megpróbálok hát az ő szellemében eljárni.

Az volna adekvát, ha papír nélkül beszélnék. Ehhez azonban hiányzik belőlem a lélekjelenlét. A léleknek az a jelenléte – nem a prompt, nem az improvizáció, nem az, amitől valaki színész vagy pap, hanem az a fajta lélekjelenlét, amelyet Tábor Béla *A zsidóság két útja* utószavában Hölderlint idézve úgy fogalmaz meg, hogy „az az energia és következetesség, amely a centrummal való egyezést a legtávolabbi ponton is érvényre juttatja”. Az az energia tehát, amely biztosítja, hogy a lélek, a közösség nem görcsösen, hanem **bőségből** reagál egy adott szituációra.

Ezt a bőséget próbáltam előcsalni magamból, amikor az alábbiakat írtam, arra viszont már nem futotta a bőségből, hogy helyben, **közönség** előtt, végső soron tehát egy **monologikus** helyzetben hívjam elő, mindehhez olyan szubjektumról szólván, aki számomra részben ennek a bőségnek a forrása, vagyis a fölmenőm.

Belőlem a léleknek ez a **jelen** léte, ez a **bőség** Tábor Bélával szemben *egyetlen* egyszer történt, hogy nem hiányzott. Itt ez az *egyetlen egyszer* nem a számsor első száma, hanem az egyetlenegy. Kiemelt pillanat. Amikor haldoklott.

Valamilyen áldott pillanat adományaként sikerült fölidéznem a haldoklónak a S'ma Jiszróel-t, a „Halljad Izrael” imát.

És meghallotta.

Sikerült fölidéznem azt a S'ma-t... de itt muszáj megállni egy pillanatra. Skandalum, botránykő, amelyben megbotlunk, mert micsoda szófordulat: „azt a S'ma-t” Milyen van még?

Asszimilált, ám öntudatosan zsidó család sarjaként bizony én Tábor Béla könyvéből, *A zsidóság két útjából* „értésültem” a S'ma létezéséről. Onnan **hallottam** róla, de onnan is „**hallottam meg**”. Onnan van, hogy úgy kapom fel a fejem a „zsidó” szó hallatán, mintha a nevemen szólítanának, és innen tudom, hogy mit jelent, ha **valaki fölkapja, vagy nem kapja föl a fejét**. Hogy szíven találják, hogy színt kell vallania, hogy igen-t vagy nem-et kell mondania, vagy nyugodtan továbbmehet. És ha a megszólítás ellenére továbbmegy, elmegy a kérdés, a

megszólítás mellett, akkor már az sem érdekes, hogy ezt nyugodtan, vagy nyugtalanul teszi. Az már a lélektan területe, amelyet Tábor Béla szerint a Műegyetemen kellene oktatni.

Igen, **nemcsak kell, lehet is nem-et mondani**, ahogy arra az apokrif jézusi mondás int: „Ember, ha tudod, hogy mit teszel, üdvözültél, ha nem tudod, átkozott vagy és a törvényt gyalázod.”. Erről a végső soron nagyon is pozitív csengésű szabadságról már otthon – főleg Apámtól is – **hallottam**. Azután Tábor Ádámtól, később Surányi Lászlótól. A mindig egy lépéssel hátrébb és egy dimenzióval tovább, följebb. Hogy el kell tudni engedni, amink már megvan, le kell tudni mondani róla, azért, hogy a magasabb dimenzióban magasabb értékű „konvertálhassuk”. Számomra ezt jelenti, amit Tábor Béla *A zsidóság két útjában* áldozati létnek hív és a zsidóság lényegeként nevez meg. Később már ebből az álláspontból nézve a világot „hallottam meg”, hogy a perspektíva nemcsak az én szememből indul ki, hanem perspektívák **kereszteződésében, kereszttüzésében** élünk, és NEM a posztmodern „békés egymás mellett élésében”. Harc van.

A lemondás, a nem-mondás szabadságához tartozik, hogy **nemakarok**. Hogy **nemakarok** (így, egy szóban) irodalmár lenni, pedig lehetnék. Hogy nem akartam judaista? hogy is mondjam? van rá szó? lenni. Mert nem tudok a zsidóságról, a magam zsidóságáról olyan nyelven beszélni, amelyik számára a kerítés (szőjag) bekerítés = gettósodás, nem pedig a kóser és nem-kóser, a tiszta és a tisztátalan közötti különbségtétel. Amely nyelven mindent lehet. Iván Karamazovval szólván.

II.

Mindig tudtam, de most már hiszem, most már élem is, hogy az embert mondatok, meghallott mondatok formálják. Mint ahogy a szobrász vésője az anyagot, úgy ilyen mondat-vésők csiszolnak-formálnak engem még ma is.

Négy Tábor Béla-mondat között próbálok valami rendet teremteni.

Az elsőt emlékezetből kell idéznem. Egyszer, mikor a Haris közben jártam, fölolvastott a híres-neves, számomra nagy varázserővel, kisugárzással bíró füzetéből. Tetszett a fölolvadás aktusának a szertartásossága. A nagyon egyszerűnek, szinte triviálisnak tűnő mondat valahogy így hangzott: „Sok mindent azért nem látunk, mert sötétben járunk. Így például, ha világosság támad egy szobában, nemcsak világos lesz, de több olyan dolgot, amit a sötétben nem vettünk észre, meg is látunk.”

Ebből a nagyon egyszerű mondatból azt tanultam /meg/, hogy semmi sem csupán **az, ami, semmi sincs csupáson, önmagában, hanem mindig még valami**

más is. Mi is hát ez a mondat? Van a fény mint a kezdet kibuggyanása („legyen világosság!”), amely felváltja a sötétséget. És van a fény mint hely, ahonnan megtudjuk, hogy **mi van**, ha nincs sötét. Azt tudjuk meg, „**hogyan jó a világosság**”, hiszen „Isten is így látá”, és azt, hogy akkor „látá”, hogy jó, akkor **tudható látni**, amikor már „lett világosság”.

Itt is már a csoda virít, de én akkor ezt még nem tudtam.

A másik a másik: a megszólítás és a dialógus.

És ismét a S'ma. Immáron harmadszor. Úgy tűnik tehát, hogy jól **hallok**. Először olvastam róla Tábor Bélánál, és nála meg is **hallottam**, utána magát az imát **olvastam** Révész László barátommal, ekkor tanultam másodjára, zsidómód héberül. Utána ezen az imán tanítottam anyámat héberre, vagyis adtam visszafelé anyámnak a hagyományt, amelyet tőle is kaptam, majd ébresztettem föl, ha csak egy pillanatra is, Tábor Bélát.

A megszólítás zsidó imájával lettem hát megszólítva.

A pozitív parancsra, és nem a tiltásra! mindenki **felkapja a fejét**: „‘Halljad Izrael!’ A parancs ugyanis nem tűri a közömbösséget. . . a hallott parancs minden egyes katonájából kiváltja ezt a kettős élményt: hogy ugyanezért a parancsért mindenki más is felelős és ugyanakkor mégis csak *ő* felelős érte.”

A megszólítás felelősséggel jár. Minden megszólított számára. Mindenki felelős attól kezdve, hogy fölkapja a fejét. Ebben a felelősség-közösségben születhet párbeszéd. Szólíthatja meg egymást két ember. Úgy, ahogyan a Jób könyvét elemezve írja Tábor Béla a dialógusról mint a megszólítás folytatásáról.

„A monologikus hagyományt akkor töröm át, ha bármiről van is szó, magamról beszélek – a szót, hogy ‘magam’ legkényesebb, legszubjektívebb, röviden: legszemélyesebb értelmében véve. A második ez: nem akkor vagyok monologikus, ha nem reflektálok arra, amit a másik mond. A mono-logikumot akkor törtem át, ha magára *a másikra* reflektálok, magára a dialógus második személyére, vagy: azokra a személyes forráspontokra, amelyekből a másik elmondja azt, amit el *kellett* mondania. És végül, a harmadik: a monologikumot akkor győztem le, ha nem a tárgyhoz, hanem a *szóhoz* szólok. Mert beszélni csak ahhoz lehet, aki maga is beszél; a tárgy pedig néma, de a szó beszél.”

Az első – itt a negyedik – mondat 16 éves koromban vájt belém, még mindig *A zsidóság két útjából*. Ez a mondat így hangzik: „Az, hogy valami van, minden egyes esetben csoda.”

Hogy rácsodálkozni valamire annyi, mint minden egyes alkalommal részt venni a teremtésben. A rácsodálkozás pedig örömből történik. Az öröm megduplázza a teremtést. Azt is, aki örül, azt is, akinek örülnek. Nem elég, hogy a lét van, duplán van, mert örömet szül. Valahogy úgy, mint a koppanás és a koppanás hangja. Mintha öröm és csoda a teremtés /kísérő/zenéje volna?

Ez a csoda- és örömelv tartott, és tart ma is életben.

Ezt köszönöm én Tábor Bélának.

Horváth Ágnes